Poštnina plačana v gotovini. Maribor, četrtek 22. februarja 1940 Štev. 8. Leto III.

Cena 1·50 din

Edinost

Uredništvo in uprava: Maribor, Kopališka ul. 6 / Tel. 25-67 / Izhaja vsak četrtek
Velja letno 36 din. polletno 18 din. četrtletno 9 din. za inozemstvo letno 60 din
Rokopisi se ne vračajo / Pošt. ček. rač. 11.787 Mariborske tiskarne d. d. Maribor
Oglasi po ceniku

Človek, ki je pristopen laskanju, je brez obrambe.

A. Graf.

Vojna, ki zbližuje nasprotnike . . .

Danes smo priče vojni, kakršna se še ni vršila na našem planetu. Čeprav ta vojna za sedaj še ne zahteva bog ve koliko človeških žrtev in bi jo po tem mogli primerjati z najbolj humanimi vojnami preteklosti, je vendar prav gotovo, da si še nista stala dva tako na vojno pripravljena in za popolno zmago odločena tabora nasproti. Na obeh straneh je bilo izrečenih že toliko nedvoumnih besed, da ni pričakovati nikake delne rešitve, saj sta tako Göbbels kakor Churchill dovolj jasno naznačila vojni cilj: popolno uničenje nasprotnika.

O vojaški pripravljenosti Nemčije ne more biti nobenega dvoma, saj se je ta vojaška pripravljenost v poljski vojni pokazala, čeprav so Angleži mnenja, da nemška armada še ni imela enako vrednega nasprotnika. Tudi obe zapadni demokraciji sta imeli v zadnjem pol letu dovolj časa, da nadomestita vse, kar sta, posebno Anglija, v povojnih letih idealnega pacifizma zamudili. Saj imata zapadni demokraciji v Združenih državah ameriških močno oporo, ki stalno zalaga obe velesili z orožjem in municijo. Vatikansko glasilo »Osservatore Romano« meni, da dela čas za obe demokraciji in da je Nemčija že zamudila najugodnejši trenutek. Drugi zopet pravijo, da bo Nemčija vsak hip stopila iz svoje dosedanje pasivnosti.

Toda vojaška sila sama ne odloča. Vojaški strokovnjaki stalno poudarjajo, da je najvažnejše v vojni duh, ki vlada med vojaki in v zaledju. Vojska je šele tedaj poražena, kadar pričenja upadati morala, kadar pričenjajo ljudje izgubljati tisto samozavest, ki je potrebna, da laže prenašajo težave, ki jih nosi s seboj vsaka vojna, bodisi za vojake, ali pa tudi in morda še bolj, za civiliste. Brez dvoma se je Nemčija tudi na to dovolj dobro pripravila. Spravila je na noge tako silen propagandni aparat, ki zajame vsakega človeka od šolarja pa do starčkov, ki jim zjutraj v radiju želijo vse najboljše za rojstni dan. Tudi najhujši nasprotniki notranjega režima v Nemčiji so morali priznati, da so povsod srečevali ljudi, ki so bili prepričani o potrebnosti in o upravičenosti današnje vojne. Za sedaj še niso mogli najti znakov kake posebne utrujenosti. V veliki meri se imajo Nemci za to svoje razpoloženje zahvaliti svojemu tisku in radiju, ki je sousmerjen in ves v službi režima. Obe zapadni demokraciji do nedavnega nista razpolagali s takimi sredstvi. Niti francoska niti angleška vlada nista imeli nobene možnosti, da se borita proti svoji opoziciji, kakor da jo prepričata. Opozicionalni tisk je lahko ostro kritiziral in tudi oviral delo vlade. Opozicionalni poslanci so mogli protestirati in napadati, kolikor jim je bila volja. V tem — so dejali — je moč demokracije, da lahko venomer zasleduje razpoloženje naroda tudi tedaj, kadar je to razpoloženje oficialnim smernicam neugodno. Toda vojna zahteva drugačno politiko kakor mir. Tudi obe demokraciji sta bili radi razmer prisiljeni, da omejita tiskovno svobodo in da pristrižeta opoziciji krila. Posebno Francija je morala radi novih razmer vedno ostreje nastopiti proti komunistom, ki so postali za nadaljevanje vojne vedno bolj neprijetni. V tem je velika razlika s svetovno vojno. Tedaj je lahko izšlo mnogo romanov in člankov, ki bi danes v Franciji ne mogli zagledati belega dne. Zdi se, da sta se obe demokraciji v svojih političnih smernicah marsikje približali avtoritativni ideologiji. Morda ves ta razvoj še ni povsem končan, vsekakor pa je značilen.

Še večje podobnosti med obema taboroma nastajajo na gospodarskem področju. Na prvi pogled ni večjega nasprotja kakor je gospodarsko nasprotje med obema taboroma. Na eni strani na surovinah bogata Velika Britanija, ki obvladuje svetovna morja in ki ji prav za prav surovin sploh ne more zmanjkati, na drugi strani pa Nemčija, ki je po morju blokirana ter na svojem ozemlju ne poseduje skoro nikakih pomembnejših surovin, saj mora celo železo, s katerim so oboroženi njeni vojaki, uvažati. Rusko-nemška gospodarska pogodba bi naj ta za Nemčijo neugodni položaj odpravila. Danes je še prenaglo soditi o tem, ker še ni znano, koliko bo Rusija lahko izvažala. Toda v tem ni bistvo stvari.

Oboroževanje stane ogromno denarja. In ta denar mora vsaka država od nekod dobiti. Pri tem pa mora paziti, da si ne zapravi simpatij med najširšimi sloji ljudstva, ki se mu ne da mnogo vzeti. Prva je pričela Nemčija. Z energičnimi ukrepi je posegla v t. im. »privatno iniciativo«. Marsikak njen ukrep se da po mnenju nekaterih gospodarstvenikov razlagati kot pravo podržavljenje kapitala. Na drugi strani pa tudi zapadni demokraciji ne smeta pustiti liberalnemu gospodarstvu popolnoma proste poti. Tudi v Angliji in Franciji so pričeli izvajati kontrolo nad oborožitveno industrijo ter vse vojne potrebščine močno obdavčevati, da bi preprečili kopičenje prevelikih dobičkov v rokah nekaterih posameznikov. To so po nazorih gospodarstvenikov tako ostri posegi v privatno svojino, kakor jih doslej v teh deželah še niso poznali.

In kar je najzanimivejše na tem, je, da se vedno češče pojavlja mnenje, da država teh postojank, ki jih je dobila sedaj med vojno, ne bo tako iz lepa izpustila iz rok. Nekateri podjetniki po teh državah se vsem tem posegom že odločno upirajo in jih proglašajo kot pravo socializacijo, kot podržavljenje kapitala. Zdi se, da je strah vseh teh ljudi pretiran, vsekakor pa dajejo ti pojavi marsikomu misliti.

Vojna je breme za obe strani in to breme vpliva na ene kakor na druge na podoben način. In če bi vojna še dolga leta trajala, kar pa je komaj verjetno, bi se ti pojavi izenačevanja sovražnikov še množili. Sicer pa danes ne vemo, kakšna bo izgledala Evropa po vojni. **jad.**

Narodno nadzorstvo porabe narodnega denarja

Že **Stjepan Radić** je rekel približno tole: **Ne smemo mirovati, dokler ne dosežemo, da bo vsak seljak in vsak član naše organizacije vedel, kako upravljajo državo.** In **dr. Rudolf Bićanić,** ravnatelj Zavoda za proučevanje seljaškega in narodnega gospodarstva v Zagrebu, ugotavlja, da ta zamotani posel — namreč narodno nadzorstvo javne uprave — zahteva mnogo poznanja stvari, mnogo izkustev in mnogo spretnosti. Tako izkustvo in spretnost — veli Bićanić — si pridobijo naši narodni prvaki z delom v seljaških političnih, gospodarskih in prosvetnih organizacijah, strokovno znanje pa jim morajo dati ljudje, katerim zaupajo in čijih delo so preizkusili. Pa — nadaljuje Bićanić — ne varajmo se! V eni stvari si moramo biti na čistem: **uradniki in uprava bodo delali toliko za narodne koristi, kolikor vestnih in izkušenih, odgovornih in odločnih ljudi bo na čelu naših narodnih, političnih, gospodarskih in prosvetnih organizacij, ki so sposobni, da vršijo narodno nadzorstvo.**

Še vedno je bilo tako, da so bili na eni skrajni strani javni uslužbenci z razmeroma jako velikimi plačami, na drugi skrajni strani pa javni uslužbenci z razmeroma jako majhnimi plačami. Sposobnost ni bila pri tem vselej odločilna. Tudi danes je tako, vendar s to razliko, da je nesorazmernost v plačah mnogokrat še večja ko nekdaj. Neverjetne stvari se dogajajo na nekih vodilnih mestih. Da so na vodilnih mestih v zasebnih službah zlasti velike industrije ljudje naravnost z bajnimi »ravnateljskimi plačami«, je splošno znano. Pa tudi v javnih službah ni brez takih velezaslužkarjev, ki bi že samo s svojimi »postranskimi dohodki« lahko dobro redili še deset in tudi več družin. **To niso zdravi pojavi.**

V banovini Hrvatski so začeli čistiti velikopotezno. Zagreb, ki tudi še ni imel rednih občinskih volitev, je dobil na mesto prejšnjega imenovanega mestnega predsednika ali župana na novo imenovanega mestnega poverjenika v osebi upokojenega sodnika **Mata Starčevića,** moža popolnega zaupanja vodstva hrvatskega naroda. Novi mož je takoj začel čistiti v mestni upravi. Najprej je dal črtati od svoje več ko ministrske plače, ki so jo predniki prejemali, vse razen — če se prav spominjamo — mesečno 2000 din kot nekak priboljšek k svoji razmeroma skromni pokojnini. S tem je prihranil Zagrebu nemara več ko 100.000 din na leto. Pač pa si je pridržal prispevek za drago reprezentacijo ali predstaviteljstvo, brez česar pač ne more biti v tako veliki in tudi mednarodno pomembni prestolnici. **A zagrebški mestni poverjenik dela sam mnogo več nego samo predpisane uradne ure. Ker se ves posveča samo poverjeni mu službi, je prav za prav že bolj poklicni župan, kakršnega bi radi videli i drugod. zlasti v vseh naših mestih.** Pa smo, zdi se, še daleč od tega. **Politična korita so nemoralna in občestvu škodljiva sredstva strankarstva, ki bodo izginila šele po pravem narodnem nadzorstvu porabe narodnega denarja in javne uprave.**

Mato Starčević čisti tudi v svoji okolici. Samo pri treh ravnateljih mestnih podjetij je črtal toliko »postranskih dohodkov«, da je prihranil mestu Zagrebu na leto 360.000 din, pa je vsakemu še ostala čedna »ministrska plača«. In to so bili povrh močno lagodni ljudje brez resnične sposobnosti, ljublienci in varovanci bivših neljudskih gospodarjev, ki so tako strašno razmetavali narodni denar, ker pač ni bilo učinkovitega narodnega nadzorstva mestne uprave.

Pri bivši banski upravi bivše Savske banovine ni bilo nič boljše. Ugotovili so, da se je bila v Zagrebu korupcija razpasla in so tamkaj ustvarjali drago plačana službena mesta **brez dela** že prav tako kakor v Beogradu. Bićanić poroča v »Gospodarski Slogi« od 16. oktobra 1939 da je bilo nekoliko uradnikov, ki so dobivali lepo mesečno plačo, ne da bi bili hodili v kak urad ali da bi bili drugače kaj delali. Posamezniki so prejemali povrh mesečno po deset, dvajset in več tisoč dinarjev izrednih dohodkov. **Bićanić zahteva revizijo vseh postranskih dohodkov v javnih službah. S prihranki bi bilo mogoče olajšati državljanska bremena in razen tega pomagati tistim revežem, ki so razmeroma mnogo preslabo plačani, da ne morejo prav živeti ne umreti.**

Iz Bićanićevih izvajanj zveni med drugim resni opomin, da se naj zlasti višji uradniki zavedajo, da je minil čas, ko so oni bili nosilci oblasti; kajti danes je nosilec oblasti narod, ki mu uradniki morajo biti svetovalci in pomagači.

Imamo mnogo razlogov, da tako radi govorimo in pišemo o poštenih prizadevanjih bratskega naroda hrvatskega. Naj bi mu posvečali še mnogo več pozornosti in naj bi skušali za njim slediti! Narodno nadzorstvo porabe narodnega denarja kakor vseh narodnih sredstev in javne uprave sploh pa je povsod pri nas potrebno v čistem duhu nespačene demokracije. Da bo manj zajedavega koritarstva, pa več obče blaginje in splošnega zadovoljstva iz plemenite narodne vzgoje v čistem domoljubju, v toplem bratsvu in v kremeniti, svetli značajnosti — **človeka!**

Sotiski.

Umrl je čika Ljuba

Nič drugače mu niso pravili v Beogradu. Bil je znan in priljubljen kakor malokateri srbski politik, saj pa je imel tudi lastnosti, ki so ga pred vsemi odlikovale. Neomajno pošten, vseskozi demokratski in značajen si je pridobil zaupanje naroda pa tudi najvišjih faktorjev, saj je znana velika simpatija, ki ga je vezala s pokojnim kraljem Petrom I.

Ljuba Davidovič bo ostal tudi nam Slovencem v trajnem spominu. Bil je tisti prosvetni minister, ki je podpisal zakon o ustanovitvi slovenske univerze v Ljubljani. Nevenljive zasluge za Jugoslavijo pa si je pridobil s svojo odločno borbo proti neljudskim režimom, ki so sledili 6. januarju. V veliki meri se imamo tudi njemu zahvaliti, da so prišla naša najtežja notranje politična vprašanja na dnevni red, saj je bil on med tistimi, ki so 1935. kot prvi po dr. Dragoljubu Jovanoviću ponudili dr. Mačku kandidaturo na vsedržavni opozicijski listi.

Rudniki niklja v Salmijärviju

Iz okolice Petsama že dolgo ni nikakih vesti o bojnih operacijah. Tam je namreč zima tako silna, da je vsako bojevanje tako rekoč nemogoče. Sprav so poročali, da so Finci pri umiku pred Rusi uničili tudi znamenite rudnike niklja v Salmijärviju, toda te vesti nekateri švedski listi danes zanikavajo. Videti je, da se bodo boji za Salmijärvi še nadaljevali.

Rudniki v Salmijärviju so danes last tvrdke »Mond Nickel« in »International Nickel Companie of Canada«. Kompanija je doslej vložila že nič manj kakor 7 in pol milijona dolarjev. Ker pa so se dela za družbo pričela šele 1933 še ni mogla odbiti družab nikakih dobičkov, ker še priliek niso urejene. Šele letošnjo jesen bi se mogli izvažati prvi tovori rude v Kanado.

Rusija pridela na leto 2800 ton niklja, kar predstavlja eno tretjino njene potrebe. Doslej je dobavljala Rusija nikelj od Velike Britanije.

Številki 5 od 1. februarja je bila priložena položnica.

Kdor je naročnino že poravnal vsaj deloma tudi za leto 1940., naj izvoli položnico shraniti za prihodnje nakazilo ali pa odstopiti prijatelju, ki ga pridobi za novega naročnika! Od zamudnikov pričakujemo, da bodo storili svojo dolžnost. Nekatere stare zamudnike bomo morali črtati radi zlorabe našega zaupanja.

UPRAVA »EDINOSTI«
Maribor, Kopališka ulica 6

7 dni domačih vesti

* **Pogreb Lube Davidovića** je bil nad vse slovesen. Govorili so Milan Grol, Miša Trifunović, Jovo Banjanin, dr. Hinko Krizman, Živko Topalović in drugi.

* **Veliki Zagreb bo štel** po pripojitvi občine Kustošija za 12.000 prebivalcev več kakor doslej. Poverjenik (župan mesta Zagreba dr. Mate Starčević je izdal naredbo o priključitvi občine Kustošija. Zagreb bo imel potem 259.000 pebivalcev.

* **Ali za JRZ, ali za dr. Mačka** se bodo morali odločiti jugoslovanski Madžari je izjavil bivši madžarski poslanec Leon Deak v Senti. Rekel je, da imajo Madžari od Cvetkovića več pričakovati.

* **Delavci iz banovine Hrvatske ne smejo v Francijo.** Ban dr. Šubašić je izdal naredbo, po kateri se hrvatskim delavcem ne dovoli več delo v Franciji. Ta naredba se utemeljuje z ugotovitvijo, da so delovne razmere v Franciji za tujce danes skrajno neugodne. Dajatve so izredno visoke, življenske potrebščine pa so se zelo podražile, da delavcem nazadnje ne ostane prav nič in si morajo celo vožnjo sami plačati. Dokler se te prilike ne izpremenijo in se zaslužki ne bodo toliko dvignili, da bo lahko vsak delavec prinesel domov tudi nekaj prihrankov, ostane naredba v veljavi.

* **Prostovoljna gasilska četa v Studencih** pri Mariboru se bavi tudi z gledališkimi igrami; saj si je lansko leto zgradila lep gasilski dom, v katerem je velika dvorana za predstave ter je dom kras občine Studenci. Vprizorili so že več iger. Za soboto 24. ob 20. uri in nedeljo, 25. februarja ob 16. uri je predvidena veseloigra »Z o r k a« v režiji znanega studenškega igralca diletanta gosp. Jožeta M l a k a r j a, ki ima tudi pri tej igri glavno vlogo.

* **Mariborski oblačilni delavci** so dognali na občnem zboru Društva oblačilnih delavcev v nedeljo dopoldne v Delavski zbornici, da se je oblačilno delavstvo prebudilo iz nezavednosti in da številčna in moralna sila organizacije rasteta. Radi draginje se pripravlja mezdno gibanje za povišanje mezde. — Za predsednika je bil izvoljen Anton Lorger, za tajnika Al. Žagar, za blagajnika Ivan Krušnik.

* **Donava je te dni** ponovno zamrznila, ko se je jel nad Evropo širiti drugi val mraza. Led je debel nad tri metre, tako da je plovba zopet popolnoma ustavljena. Ponekod skušajo razbiti led s topovi, pa nič ne pomaga.

* **Tekstilno delavstvo v Sloveniji** je doseglo sedaj zopet povišanje prijemkov. Še lani so mu povišali mezde za kakih 10%. Ker draginja raste, so sedaj povišali mezde za 25 par pri uri, to je nekako za 5%.

* **Okrajni cestni odbor v Ormožu** je imel te dni sejo, na kateri je sprejel proračun za prihodnje finančno leto 1940-41. Odbor skrbi za 66 kilomerov banovinskih 1 kilometer dovoznih cest h kolodvorom in za 34 kilomerov subvencioniranih (občinskih) cest. Vseh izdatkov je v proračunu 490.188 dinarjev. Dohodki predvidavajo 186.103 dinarjev primanjkljaja, vsled česar se uvede 20% cestna doklada na vse direktne davke.

* **Obrtniki v Sloveniji** so vznemirjeni zaradi odloka zbornice za trgovino, obrt in industrijo, s katerim se razpušča večina obrtniških združenj v Sloveniji, katerih je okroglo 150. Slovensko obrtno društvo v Mariboru je sklicalo te dni sestanek zastopnikov vseh tukajšnjih obrtnih organizacij. Proti razpustu so se soglasno izrekla vsa združenja, tudi ona, ki niso bila razpuščena. Prav tako so se izrekli zoper razpust peki v Ptuju na svojem letnem občnem zboru.

* **Ali se more zdravje kupiti?** Ne, moramo si ga ohrantii. Negujte zato redno Vaše zobe z zobno kremo Sargov Kalodont, ki ima v sebi učinkoviti dodatek sulforicin oleat po dr. Bräunlichu. Na ta način odpravite polagoma vendar zanesljivo zobni kamen in preprečite, da se naredi drug. Samo tisti, ki že v mladosti skrbe za svoje zobe, si bodo ohranili vse življenje zdrave in lepe zobe.

* **Lepo moderno rafinerijo** si je postavila v Mariboru na robu mesta tvrdka Motoroil, ki z iznajdbo vodje g. Gustava Golla predeluje v 24 urah velik vagon surove nafte. Kakor znano, je ta tvrdka v hudem konkurenčnem boju zoper bencinski kartel. Sedaj si je znala zagotoviti za daljšo dobo dovolj zemeljskega olja za predelavo.

* **Bencinske karte** so v Sloveniji že skoraj povsod že dospele, vendar jih še ne morejo porabiti, ker še manjka pravilnik, kako naj se s temi kartami ravna.

Kdo je kršil nevtralnost?

Mali Jössing fjord na norveški obali je postal čez noč slaven. Vsi svetovni časopisi so si edini v tem, da se je tam kršila norveška nevtralnost. Samo glede enega vprašanja si ti časopisi niso povsem edini, kdo je kršil nevtralnost. Ali so bili to Nemci, ali Angleži, ali celo Norvežani sami?

Nemški parnik »Altmark«, ki je plul ob norveški obali, je bil napaden od angleških bojnih ladij in s parnika je bilo osvobojenih kakih 400 angleških ujetnikov. To je menda edino dejstvo, ki se da več ali manj nesporno dognati.

ANGLEŠKO MNENJE.

Naj navedemo najprej angleško tezo: Parnik »Altmark« je bil nekaka spremna ladja »Grofa von Spee« ter je to žepno križarko zalagala s kurivom, vodo in z drugimi življenjskimi potrebščinami. Kakor je izvedela angleška admiraliteta, so se na ladji nahajali tudi angleški vojni ujetniki, ki jih je prevažala »Altmark«, da »Graf von Spee« ne bi bila obremenjena s skrbjo za sovražnike na brodu, ki se je utegnil vsak hip zaplesti v kako pomorsko bitko, pri kateri bi ti vojni ujetniki morda ovirali. Vsa angleška mornarica je bila tedne na lovu za to ladjo, pa jo je našla v norveških vodah. Ladja je bila oborožena s topovi ter sploh ni imela pravice, da se vozi v nevtralnih vodah. Angleške oblasti so pozvale norveške oblasti, da še enkrat preiščejo »Altmarko« po orožju, kar pa so te odklonile. Zato so Angleži v norveških vodah napadli »Altmarko« in osvobodili angleške ujetnike. Angleži trdijo, da so se Nemci v ne le tem primeru posluževali norveških nevtralnih vod ter prisilili Norvežane k zaščiti. Norvežani iz strahu pred Nemci niso storili vsega, kar bi morali po mednarodnem pravu storiti. Če bi Angleži pravočasno ne rešili svojih rojakov, bi prišli ti po krivdi Norveške v nemško ujetništvo.

NEMŠKO MNENJE.

Nemci so nad dogodkom v Jössingfjordu skrajno ogorčeni ter proglašajo to dejanje kot gusarsko. Trdijo, da je to ena največjih kršitev nevartlnosti v zadnjih desetletjih. »Altmark« je bila po poročilih Nemcev prav za prav trgovska ladja. Nihče ni imel pravice jo v nevtralnem pasu napadati. Norveška je prekršila svojo nevtralnost, ker ni storila vsega, da bi omogočila prosto plovbo po svojih vodah ter se sedaj omejuje samo na papirnate proteste.

IN NORVEŽANI...

Norvežani so v sredi tega križnega ognja. Norveški zunanji minister prof. Koht je v parlamentu izjavil, da je bila »Altmark« pomožna vojna ladja, ki je bila ororožena s protiletalskimi topovi. Ustavila se sicer ni v nobenem norveškem pristanišču, pač pa je jo v bližini Trondhjema preiskal poveljnik norveške torpedovke, ki je prišel do prepričanja, da mora biti »Altmark« oborožena. To svoje prepričanje je sporočil oblatsem v Bergenu, ki so poslali še eno torpedovko, da »Altmarko« preiščejo, toda »Altmarka« je sklicujoč se na mednarodno pravo to drugo preiskavo odklonila. Angleški poslanik, ki je bil dobro informiran, kdo se na ladji nahaja, je zahteval, da Norvežani prisilijo nemško ladjo, da izpusti angleške ujetnike, toda norveški ministrski predsednik je to zahtevo odklonil, ker mednarodno pravo ne prepoveduje prevoza ujetnikov po nevtralnem ozemlju. Norveška bo dala ta spor pred Zvezo narodov, da se dožene njena nedolžnost. Deloma pa upaio Norvežani tudi na posredovanje predsednika Roosevelta, toda zdi se, da zaman, ker »se Amerike vsa zadeva ne tiče«.

ŠE DRUGI OČITKI.

Poleg teh velikih očitkov so še manjši: Angleški ujetniki se pritožujejo nad trdoto, s katero so zmagovalci proti njim nastopali ter nad pomanjkanjem zaka in hrane, Nemci po obtožujejo Angleze, da so se pri napadu na »Altmarko« posluževali krogelj brez »jeklenega plašča« (dum-dum), ki so po mednarodnem pravu prepovedane, ker povzroča raztopljeni svinec ogromne rane. Imeli so 6 smrtnih žrtev (en mornar je potem še umrl na posledicah rane, enden pa je utonil). Angleži so po nemških vesteh streljali celo na mornarje, ki so se hoteli rešiti z rešilnim čolnom na kopno.

NAUK ZA NEVTRALCE.

Ves dogodek v norveškem fjordu je samo značilen za današnji način bojevanja, v katerem postajajo mednarodne zahteve o človeškem bojevanju za bojujoče se vedno težje breme, ki se ga skušajo, če le mogoče otresti. Oba nasprotnika sta se tako zagrizla drug v drugega, da postajajo vsa sredstva v tem boju vedno ostrejša, posebno zato, ker na kopni meji med obema ni pričakovati odločitve. Dočim iščejo Angleži kjerkoli mesto, na katerem bi mogli priti Nemcem do živega, imajo Nemci interes, da ostane vojna omejena samo na sedanje nasprotnike ter se brigajo za nevtralce samo v toliko, kolikor jim je potrebno za pridobivanje surovin in kakor v pričujočem primeru za prebitje angleške blokade. Prav norveški primer pa kaže, v kako težkem položaju živijo mali nevtralci, ki se morajo nujno zameriti vsaj enemu, če ne obema nasprotnikoma.

Ne smemo namreč pozabiti, da se primer iz Jössing fjorda lahko vsak hip v tej ali oni obliki ponovi in da stojijo nevtralci sredi strašne živčne vojne, pri katveri utegne ta ali oni izgubiti živce in se zaplesti v vojno kljub temu, da se skuša z vsemi silami vojni izogniti. Treba je biti torej res budno na straži.

---

* **Dr. Andrej Veble,** odličen pristaš slovenskega dela JRZ je bil imenovan za člana državnega sveta v 2. skupini.

* **Tudi »Hercegovina« na Malti.** Pred kratkim so Angleži prisilili jugoslovansko trgovinsko ladjo »Beograd«, da je morala zapluti v pristanišče na otoku Malti, kjer so jo preiskali. Ker niso našli na njej nikakega konterbandnega blaga, so jo po štirih dneh zopet izpustili. Sedaj se je enako zgodilo z ladjo »Hercegovina«, ki je tudi last Jadranske plovidbe na Sušaku, ki jo je angleška vojna ladja odvedla.

* **Letalska podčastniška šola v Novem Sadu** sprejme s 1 aprilom večje število mladeničev v starosti od 17 do 21 let, ki so absolvirali najmanj ljudsko šolo. Pred dnost imajo oni, ki so se učili kake obrti, kakor ključavničarstva, mizarstva itd. Prošnje je poslati do 15. marca komandantu šole.

7 dni po svetu

□ **Nova bolgarska vlada** bo hodila v notranji politiki prav tako kakor v zunanji politiki po stopinjah prejšnje. Tako je izjavil novi bolgarski ministrski predsednik profesor Filov. Vendar pa nekateri časopisi napovedujejo nekatere male izpremembe. »Giornale d'Italia« pravi, da bo po vsej verjetnosti prišlo do sporazuma z Romunijo, ki bo Bolgariji takoj po vojni odstopila nekatere bolgarske predele Dobrudže. To bi pomenilo neko preusmeritev k državam balkanskega sporazuma. »Neue Zürcher Zeitung« pa napoveduje bolj demokratsko, ali točneje, bolj parlamentarno urejevanje notranjih zadev. Najmočnejša osebnost v novi vladi je po teh vesteh poljedelski minister Bagrjanov, sodelavec Mošanova, ki se že dolgo poteguje za uvedbo parlamentarnega režima v Bolgariji.

□ **Finci so prosili švedsko vlado za pomoč rednih čet.** Švedi so to pomoč odbili, ker bi ne bila v skladu s švedsko nevtralnostjo. Pač pa so pripravljeni Finsko z vsemi razpoložljivimi sredstvi kakor doslej še nadalje podpirati. Bivši švedski zunanji minister Sandler ostro obsoja to stališče vlade in dela veliko propagando med narodom, da se ta sklep vlade ovrže.

□ **Bolgarska vlada,** ki jo je vodil doktor Kjoseivanov je padla. Novo vlado je sestavil bivši prosvetni minister profesor Filov. Zunanji minister vlade bo dosedanji beograjski poslanik Ivan Popov.

□ **Angleško vojno brodovje** je odplulo pred Kirkenes na norveški obali. Ne ve se še, ali samo radi obrambe skandinavske obale pred nemškimi ladjami, ali pa zato, da priskočijo Fincem na pomoč.

□ **Med Nemčijo in Veliko Britanijo** bo prišlo baje v doglednem času do sporazuma — glede izmenjave vojnih ujetnikov.

□ **Sintetični gumi,** t. j. umetni gumi, namerava začeti izdelovati znana velika petrolejska družba Standard Oil Company od New Jersey, ki ima svojo podružnico tudi v Jugoslaviji, svoj sedež pa ima v Ameriki in je ustanova pokojnega kralja petroleja Johna Rockefellerja. Baje bodo začeli izdelovati umetni gumi še letos.

□ **Sovjetske čete** so po nekaterih poročilih zavzele Koivisto, polotok in trdnjavo na jugu od Viipurija ter so že 10 km pred Viipurijem. Finci ta poročila odločno zanikavajo ter poročajo o veliki zmagi pri Kummi in sevedno od Ladoškega jezera. Tam imajo eno divizijo v kleščah, iz katerih se najbrž ne bo mogla več umakniti.

□ **Nemški petrolejski parnik** je po enem mesecu skrivanja prispel v New York. Nemci ga slavijo, ker je prebil angleško blokado.

□ **Zadeva z »Altmarko« še ni pokopana.** Sam Chamberlain je imel v parlamentu govor, v katerem je slavil junaštvo angleških edinic, ki so osvobodile angleške ujetnike ter opozarjal na dejstvo da je Norveška kršila nevtralnost iz strahu pred Nemčijo. Norveški zunanji minister Koht je takoj na ta govor odgovoril s pojasnilom, da se je »Altmark« poslužila svoje pravice kot vojna ladja, ki lahko kluje 24 ur po nevtralnih vodah in ji ni treba dovoliti, da se pusti preiskati. Norveška vlada je torej ravnala popolnoma pravilno ter ne bo popustila pritisku z nobene strani. Po norveških časopisih se še nadalje predlaga, da pride spor pred Zvezo narodov, kar pa Angleži odklanjajo, ker danes ni časa, da bi preiskali vse kršitve nevtralnosti v tej vojni.

□ **Romuni zanikajo,** da bi se madžarskim političnim ujetnikom v romunskih ujetnih posebno slabo godilo in da bi slabo z njimi postopali. Take vesti, ki jih razširjajo inozemski listi ne odgovarjajo resnici.

□ **Romunska vlada** je prepovedala vsak izvoz bencina za letala.

□ **O Weygandovi armadi na Bližnjem vzhodu** se izražajo nekateri italijanski časopisi zelo skeptično. Trdijo, da so številke močno pretirane in da gre prav za prav le za veliko taborišče, kjer se zbirajo armade, ki jih potem pošiljajo v Evropo.

□ **Stalinovo linijo gradijo** po vesteh londonskega lista »Times« na nemško ruski meji. Po poročilih imenovanega lista je med Sovjetsko Rusijo in Nemčijo še veliko nezaupanja.

□ **V Španiji** imajo kljub izgubam v državljanski vojni še vedno pol milijona brezposelnih.

□ **Okrog pol milijona Belorusov in Ukrajincev** bodo preselili iz od Nemcev zasedene Poljske v Sovjetsko Rusijo. Tako poroča »Times«.

□ **V Romuniji bodo uvedli nekoliko ostrejše mere** napram opoziciji, ki onemogoča vladno politiko, je izjavil ministrski predsednik Tatarescu.

□ **V Mehiki so odkrili zaroto** proti vladi. Vodili so jo voditelji avtoritativne organizacije »zlatih srajc«.

□ **Romunski kralj bo v kratkem obiskal Rim,** pišejo italijanski listi. Pri tej priložnosti bi se sestal tudi z Mussolinijem, s katerim bi govoril o kompromisni rešitvi madžarskega vprašajna.

□ **Vse nevtralne ladje,** ki se puste spremljati od angleških vojnih ladij bodo smatrali Nemci kot sovražne ladje je odredilo nemško pomorsko poveljstvo.

□ **Na zapadni strani Mannerheimove linije v Karelijski ožini** so se morali Finci umakniti v drugo vrsto. Finci poudarjajo, da se je umik izvršil v redu in da se bodo od tam lažje branili.

□ **General Mannerheim** je izdal proglas, kjer zagotavlja finski narod, da že prihaja pomoč.

□ **Romunija bo prodajala Nemčiji letno 1,250.000 ton petroleja.** Anglija je s tem zadovoljna ter bo še naprej prodajala Romuniji vojni material in drugo blago.

□ **Zunanji minister Švedske, Norveške in Danske** se bodo sestali, da se pogovorijo o svojem stališču glede na vojno na Finskem.

□ **Kitajske čete prodirajo proti Nankingu.** Kitajci trdijo, da je morala japonskih čet že zelo popustila.

□ **24 metrov dolg kit** je zašel v francosko pristanišče Quimpera, kjer so ga ribiči ujeli. Dolgo so se ribiči mučili, da so ogromno žival spravili na suho.

Pet minut finščine

Po časopisih čitamo neštetokrat finska imena, ki nam ne povedo ničesar. Nekateri časopisi so torej prinesli nekaj finskih besed. Finska beseda »järvi« pomeni jezero, »joki« — reka, »vari« — gozd, » kaupunki« — mesto, a »kylö« — vas. Vse besede se naglašajo na prvem zlogu. Preglašeni samoglasniki ä in ö, se izgovarjajo kakor v nemščini; y—ü. Še nekaj moti naše čitatelje. Ali je prav Viborg, ali Viipuri, ali je prav Helsinki ali Helsingsfors itd., saj ima skoro vsako finsko mesto dve imeni. Le eno ime je pravilno. Viborg in Helsingsfors so švedska imena, kajti Švedi imajo po teh mestih veliko narodno manjšino, ki je kulturno zelo živa. Predno so Finci dobili svojo samostojnost, so bila v svetu bolj poznana švedska imena.

Dr. Anton Radić

Velika mašina, ki ne gre

10. februarja je bila obletnica smrti dr. Antona Radica, velikega prosvetitelja hrvatskega kmeta, človekoljuba in Slovana. Pisal je izredno lepo, poljudno in v pravem ljudskem jeziku. Kakor že več njegovih del prinašamo sedaj tudi ta članek, ki je preveden iz »Doma« 1900., str. 97. Značilen je za prilike, ki so tedaj vladale na Hrvatskem, še bolj pa za šegavi način dr. Antona Radica. (Op, prev.)

Veste, da hočejo imeti otroci vse kakor veliki ljudje. Mnogi otroci bi radi imeli tudi brke, ker pa jim brke nočejo zrasti, je dobro oglje — samo da je črno pod nosom.

Tako je hotel imeti nek otrok žepno uro, kakor jo je imel oče. Zato ga prosi danes, ga prosi jutri, dokler mu je oče res ne prinese iz mesta. Bila je zlata, imela je kazalce, ki so kazali čas, imela je tudi glavico za navijanje in vse, celo verižico. Otrok je bil vesel in je hitro odšel, da se pohvali pred tovariši. Med potjo prime glavico in začne navijati — kazalci se vrtijo, kamor jih obrne. Potem jo pridene k ušesu, posluša, posluša in prisluškuje — a nič ne sliši. Spet prime za glavico in obrne — kazalci gredo, kamor hoče. A ko jo pridene k ušesu, spet ne sliši ničesar. Otrok uvidi, da je vse zaman, obrne se in gre žalosten naravnost domov k očetu.

»Oče! — Ne gre!«

Mali je žalosten, da ga oblijejo solze. Veselil se je ure, sedaj ima uro, a ne gre. Vsa radost ga je minila. Toda kako bi šla ta ura, ko pa mu je oče kupil samo igračo, a ne pravo uro, ki ima v sebi stroj, da gre.

Sedaj pa poslušajte, zakaj sem vam to pripovedoval.

Še pred sto leti je bila povsod okrog nas — v Evropi — drugačna vlada in zakon. vsak vladar, pa bil to car ali kralj, je imel mnogo večje pravice kakor danes. In »kraljevski bratje«, plemiči, grofje in drugi odličniki — tudi oni so imeli velike pravice. Mnogi starci še pomnijo tlako, ko so morali zastonj obdelovati grofovsko in graščinsko zemljo. Tudi duhovniki so imeli velike pravice, tudi oni so bili »deželna gosposka« in so imeli svoje podložnike. Plemiči in duhovniki so plačevali malo ali nič davka: vse je plačal tlačan — kmet in meščan — obrtnik. Tudi sodišča so bila drugačna. Mogoče je še živ kak star človek, ki mu je grajski upravitelj dal naložiti na zadnjo plat svojih dvanajst udarcev, da je zagrizel mater zemljo. Bilo pa je tudi huje. Veste, kako je delal mogočnež Tahi, proti kateremu se je pred 300 leti dvignil kmečki upor in o katerem sem vam pripovedoval.

Tako je bilo. Kralj ali car, plemiči, duhovniki — samo oni so imeli pravice, glas in besedo, a kmeta niti vprašali niso.

In danes? Danes vprašajo tudi kmeta. Danes ima tudi on pravico, glas in besedo — tudi on ima svojo uro v žepu. Tudi kmetje danes volijo svoje poslance, pošiljajo jih v vlado (deželni zbor), a vlada kroji zakone in po zakonu so vsi enaki.

To je krasno! Zdaj ni tepenja, ne tlake, duhovnik in grof plačata davek kakor zadnji kmet, a kmet, ki kaj poseduje, ima glas in besedo, ko volijo poslance, prav tako kakor plemič in grof. In vlada pazi, da dobi vsak svojo pravico. Nihče, noben uradnik ne sme delati po svoji volji, ampak po zakonu. Samo naj poizkusi kaj proti zakonu, takoj bo v skupščini vstal poslanec in pozval vlado na odgovornost in vlada bo uradnika kazno vala.

Moram spet reči: to je krasno! To je še lepše, kakor če bi imel otrok svojo uro.

Toda poglejte nevoljo! Berite časopise, poslušajte pogovore, pa boste slišali, kako vsi tožijo in jadikujejo: »Ne gre, ne gre!« Prev. A. Š.

Naši mladinini več prilike za delo med narodom

Čas, v katerem živimo, zahteva od vseh nas, posebno od mladine, jasnih pogledov, pred vsem načrtnega dela med narodom, ki bolj ko kedaj preje potrebuje dejanske pomoči in jasne besede.

Na žalost moramo ugotoviti, da naša mladina vkljub težkema položaju do danes medsebojno ni poravnala svojih malenkostnih računov, da se še vedno lovi v starnkarskih borbah. Obstoja še vedno tisto pogrešno načelo: »Samo mi in nihče drugi!« Na žalost tako radi pozabljamo, da izhajamo iz enotne družine in smo pripadniki enotnega občestva, katerih usoda je skupna. Vsi bomo prenašali bol, ki nas utegne prizadejati v bodočnosti, ako bomo prespali ali drugače prezrli za delo ugoden čas.

Naši mladini je treba dati za delo med narodom čim večjo svobodo. Ugotoviti moramo, da se to delo, ki bi bilo za obči narodni blagor koristno, često ovira ravno od one strani, odkoder bi ga morali še materialno podpirati. Proti trezno mislečim mladim javnim delavcem se marsikje vrši nešteto krivičnih izpadov in obdolžitev. Vprašamo samo, ali je to za našo mladino koristno, da se ji jemljejo one zdrave energije in volja za resno in koristno delo med narodom?

Sedanji čas narekuje, da prav mi mladi zberemo vse razpoložljive sile in se lotimo resnejšega dela za obči blagor naroda. Ni več časa za strankarska razračunavanja in črnoglede med mladinskimi organizacijami. Vse delo se naj poveže v skupnost, da bo služilo res dejanski preizobrazbi naroda, ki bo lahko tudi v zavesti stopil na plan, ako bo treba z orožjem braniti pravično narodno in državno stvar. Odstranijo se naj vse pregraje, ki nas razdvajajo. Le na takšni podlagi si bomo zasigurali zadovoljivo bodočnost. — Rajh Jožko.

KULTURNA OBZORJA IN FILMSKI TRAK

Vprašanje kulturnih odnosov z Madžari

Dnevno časopisje je pred nedavnim prineslo vest, da se je v Budimpešti ustanovila nekaka madžarsko-jugoslovanska liga. Časopisje ni poročalo, kake naloge in smernice ima omenjeno društvo: za nas Slovence je ob tem važno predvsem dejstvo, da kljub drugi polovici naslova (jugoslovanska), nismo pri tem »ustvarjanju odnosov« niti kako udeleženi, niti kako zo stvar zainteresirani; in vse to navzlic temu, da so Madžari pravzaprav tudi naši sosedi. Resnica je namreč, da Slovenci kolikor toliko zadostno poznamo kulturo vseh naših narodnostnih sosedov izven narodnih meja, le madžarski kulturni svet nam je zelo, zelo odmaknjen. Vzrokov za to je mnogo, brez dvoma.

V leposlovju sicer imamo nekaj prevedenih stvari iz madžarščine; nekateri slovenski književniki so prevedli kako stvar — iz nemščine. Edino nekateri Prekmurci prevajajo zaradi poznanja jezika iz originala in tudi poročajo o medsebojnih literarnih odmevih. Dozdaj je temu posvečal pažnjo »Dom in svet« (V. Novak) ter »Mladi Prekmurec«. S posredovanjem dobrega poznavatelja prekmurske zgod. preteklosti g. Gumilarja in s pomočjo grofice Zichy se je pred nedavnim izvršila celo kulturna »zamenjava«. Slikar Jakac je bil na Madžarskem, dočim je en izmed madžarskih slikarjev obiskal Slovenijo. In kar je še najvažnejše! V madžarščino je bil preveden (prev. dr. Agoston Pavel) Cankarjev Hlapec Jernej. — Slovenci imamo v prevodih po dveh, morda celo treh revijah takorekoč isključno pesmi.

Vsi ti drobci govore za to, da bi se lahko med Slovenci in Madžari kljub drugačnemu političnemu gledanju, kljub tradicionalni odmaknjenosti enih kakor drugih, po tolikem času, vendarle ustvarili neki čisto kulturni odnošaji (to ne bi bilo kako madžarofilstvo!); najlaže bi bilo to v književnosti in drugih umetniških panogah. Kulturno poznanstvo dveh narodov, medsebojni, pravični kulturni stiki so krepka postavka v sožitju narodov; na nje se morajo na tej kakor tudi na drugi strani nemalokrat ozirati politični državljanski interesi. fš.

Cesarji, kralji . . .

Tudi med vladarji posameznih držav je neko stopnjevanje, ki bi naj izražalo pomembnost in položaj vladarja. Po nekih nepisanih zakonih bi naj n. pr. naslov cesar veljal več kakor naslov kralj, kralj več kakor knez itd. Vendar ima to načelo toliko izjem, da ga ni več mogoče označiti kot pravilo. Ime cesar prihaja iz latinščine ter je sprva označevalo samo enega vladarja, namreč Caesarja. Ta naslov so si potem prilaščali tudi njegovi nasledniki. V ruščini se je to ime skrčilo v »car«. Rusi so se pred revolucijo posluževali še drugega latinskega naslova: imperator (vojvoda). Tretji naslov, ki ga je imel ruski car je bil slovanski: gosudar (gospodar). Ime kralj, je nastalo na podoben način kakor ime cesar. Za slovanske podložnike je pomenil Karl Veliki vladarja sploh, zato so imenovali vse vladarje tudi po njegovi smrti »karle« in po posebnih jezikovnih zakonih »kralje«. Tudi ime »knez« ni slovanskega izvora, ampak je le prevzem stare germanske besede »kuning« (danes nem. König). Vse to nam dokazuje, da so pri Slovanih bili cesarji, imperatorji, kralji, knezi, sprva neznani in da so si morali z njih uvedbo izposoditi tuje označbe.

Vsi ti izrazi so se pričenjali kmalu uporabljati tudi tam, kjer so bili daleč od evropskega kulturnega kroga. Kitajsko besedo Huang-ti so evropejski misionarji pričeli prestavljati enostavno z besedo »cesar« (nem. Kaiser). Prav tako tudi japonsko besedo Mikado. Čeprav izraža turška beseda »sultan« isto kakor naš cesar si turški sultan ni mogel kaj, da l. 1877. ne bi pritegnil k svojemu turškemu naslovu še naslov Cesar Otomanov. Po slovensko bi se to torej glasilo: »cesar, cesar Otomanov«. Podobno, a vendar bolj smiselno se podpisuje že iz pradavnih časov peržanski šah: »kralj kraljev«. V glavnem pa je vsaj v srednjem veku držalo, da je bil cesar nekako nad kralji. Nemški cesar je vladal nad češko kraljevino; včasih je bil nemški cesar in češki kralj ista oseba. Avstrijski cesarji so v svojem naslovu obdržali naslov čeških kraljev. Pred prevratom je nemški cesar vladal nad štirimi kraljestvi: bavarskim, würtemberškim, saksonskim in pruskim. Tudi današnji vladar Velike Britanije je kralj Anglije in cesar Indije, kajti tam so mu podložni razni radže, maharadže, nizami itd. Italijanski kralj je postal po zasedbi Abesinije tudi cesar, kajti abesinski vladarji so se že stoletja imenovali cesarji. Današnji maroški sultan se tudi imenuje cesar, čeprav je prav za prav podanik francoske republike, pač zato, ker vlada nad raznimi plemenskimi vladarji, ki jim pritiče naslov kralj. V Ameriki so imeli dve cesarstvi: Brazilija (1822—1889) in Mehika (1864—1867).

Iz vsega navednega se vidi, da je v vseh teh naslovih mnogo nedoslednosti, ki so ostali iz zgodovinske tradicije.

□ **Angleška vojna mornarica** šteje dandanes 14 velikih oklopnic, naddrenavtov, po 25.000 do 42.000 ton in topovi od 38 do 42 centimetrov premera, potem 70 križark od 5000 do 12.000 ton in hitrostjo do 32 morskih milj (po 1852 metrov), 7 matičnih ladij za letala, potem 217 rušilcev v velikosti do 2000 ton s hitrostjo do 40 milj na uro, 20 velikih podmornic do 2900 ton in 370 drugih vojnih ladij. Ko se izvede ves gradbeni program, ki mora biti gotov do konca 1942. leta, bo imela Anglija 21 orjaških oklopnic, 110 križark, 11 matičnih ladij za letala, 240 torpednih rušilcev, 77 velikih podmornic in nad 400 pomožnih ladij, vsega skupaj precej nad 3 milijone ton teže.

Zakaj ni danes kmečke skupnosti

Pokojni dr. J. Ev. Krek je zapisal v svoji znameniti knjigi »Črne bukve kmetskega stanu« že l. 1895 tele besede: »Kmetu se nikdar ni dobro godilo«. Trde so te besede in veljajo skoraj za vso dolgo zgodovinsko pot, razven za prva stoletja poljedelskega življenja.

Ko so posegli ljudje zavestno s svojim delom v prirodo, so začeli pridobivati iz zemlje plodove. Človek je postal tudi kmetovalec. **V praskupnosti je bil organiziran kmečki človek po zadrugah, kjer je bila enakost pri delu, zemlji in delitvi pridelkov.** Na tega primitivnega, preprostega človeka je vplivalo in ga je vzgajalo skupno življenje, delo pa mu je bilo merilo vrednosti. Tistega, ki ni hotel delati, je zadruga izločila iz svoje sredine, in ga popolnoma zavrgla; ker sam ni mogel živeti, je moral poginiti. Ljudje, ki so delali vsi za vse, so bili res naravno plemeniti in so spoštovali ter cenili sočloveka. V zadrugi je bila tatvina kaznovana smrtjo, prav tako pa je bil ubit tudi tisti, ki se je kdaj pregrešil proti staršem ali proti ženskam. To nam kaže, kako visoko je bil v tej dobi preprostega, skupnega kmečkega gospodarstva cenjen — sočlovek.

Ta kmečki človek iz zadruge pa je bil obenem tudi svoboden, kajti delo mu je dajalo pravico do svobode: enako je bil udeležen pri pridelkih in zemlji, dopuščeno mu je bilo izražati svoje mišljenje, lahko je sam predlagal, če se je česa pametnega domislil. Tudi je ta človek samostojno odločal o tem, koga bo priznal za starešino zadruge — skupnosti. Zato je bil tedanji kmečki — čeprav še zelo preprosti — človek v svojim mišljenju precej okreten, iniciativen, sposoben za marsikakšno pobudo v gospodarskem in kulturnem življenju.

Zgodovinski razvoj pa je prinesel nov družbeni red — fevdalni sistem, v katerem so zogospodovali nad delovnimi kmečkimi ljudstvi ljudje, prihajajoči iz vrst nomadskih plemen in vojaško organiziranih narodov. V območjih nekdanjih zadrug so za dolgo dobo dobili neomajno oblast fevdni gospodje, ki so živeli od kraja sicer skromno življenje po gradičih v podeželju, so pa polagoma vedno bolj hlepeli po tistih ugodnostih, ki jih je uživalo razvijajoče se mesto. Seveda si je mogel privoščiti tak fevdni gospod nekaj več šele takrat, ko je imel dovolj blaga, ki ga je lahko zamenjal. To blago pa mu je moral dati kmet - tlačan z davkom, z desetino in tlako.

V tem času je minila za kmeta, člana zadružne skupnosti svoboda. Kmečki človek je moral delati in misliti tako, kakor je hotel to valptov bič, ne pa tako kot je to želela njegova nepokvarjena narava

Toda, pritisk je bil zmiraj hujši. Fevdni gospodar je potisnil kmečkega človeka na stopnjo živine; vzel mu je vse svobožčine, samo da ga je lahko neomejeno izkoriščal.

To dobo strašnega suženjstva kmečkega človeka označujejo posebno dobro nekateri predpisi: Svojim psom so morali kmetje odrezati po eno nogo, zato da ne bi podili divjačine. V znak podložnosti, so morali v nekih časih nositi kmetje vrv okrog vratu. Novoporočenka je morala prespati prvo noč pri fevdnem gospodarju. Proti posilstvom gospode nad kmečkimi dekleti in ženami ni bilo nobene pritožbe.

Vso oblast je prevzel v roke fevdalec, torej tudi sodstvo. Znana so takratna strahotna mučenja.

Kmečki človek - tlačan je ekonomsko kulturno in etično vedno bolj obnemogel. Potal je nemočen in je pričakoval rešitve od drugod.

Sicer je kmečki človek skušal tudi s silo izboljšati svoj neznosni položaj, toda njegovi poizkusi so se razbili ob vojaški organizaciji in ob brutalnosti (nasilnosti) fevdalcev. Vsak tak poizkus, ki je bil posledica krika po stari pravdi, je bil v krvi zadušen: tisoči in tisoči kmečkih borcev so padali za svobodo telesa in mišljenja.

Pa je šel zgodovinski razvoj še dalje. S francosko revolucijo je zmagal nad fevdalci nov družbeni sloj — meščanstvo in to s pomočjo kmečkega ljudstva, ki je upalo na izboljšanje razmer. Geslo svoboda, enakost in bratstvo so zaorila v svet.

Posameznik je dobil svobodo, možnost za neomejen razvoj. V tem času je pospešila tehnika svoj nezadržani pohod, kar je povzročilo močan gospodarski napredek. **Industrija se je bolj in bolj racionalizirala, ne pa tudi kmetija,** do katere je prišel kmet tako, da je s posojilom kupil od graščaka zemljo. Izmenjavo blaga z blagom je izpodrinil denar. Industrijske izdelke je moral kupovati kmečki človek za denar, ki ga je moral sedaj prislužiti. Prej je lahko dal balo v blagu, sedaj jo je moral dati v denarju, izsesanim iz zemljiške posesti.

Tako vidimo, da je liberalni gospodarski red porušil razmerje kmečkega človeka do zemlje. **Zemlja je v veliki meri postala sredstvo za pridobivanje denarja.** Ob tem pa je stopila v ozadje prejšnja ljubezen do zemlje, sledila ji je borba za zemljo. Temu, naravnost brutalnemu boju ni bilo nobenih mej, kajti nebrzdano uveljavljanje posameznika, kakor je to dopuščal liberalni red, se je strahotno razbohotilo. Ljudje so se žrli za zemljo, neusmiljena sebičnost je vedno bolj prodirala v kmečko življenje.

Ves liberalni gospodarski razvoj je neugodno vplival na mišljenje kmečkega človeka. Ta se je obrnil k sebi, na sočloveka je često pozabil. Njegovo mišljenje se uravnava po kopitu meščanskega, trgovskega mišljenja.

Ob golem računanju, pehanju za denarjem, prerivanju na majhnih krpah zemlje in ob vedno slabšem ekonomskem položaju, se je mišljenje našega kmečkega človeka preusmerilo.

ŠIRITE »EDINOST«!

MARIBORSKA TISKARNA D. D.

VODILNO TISKARSKO PODJETJE SEVERNE SLOVENIJE
POSTREŽEMO HITRO, DOBRO IN PO NIZKIH CENAH
TELEFON 25-67, 25-68, 25-69

MARIBOR
KOPALIŠKA ULICA 6

TISKARNA
LITOGRAFIJA
OFFSETTISK
KAMNOTISK
BAKROTISK
ANILINSKI TISK
KNJIGOVEZNICA
KARTONAŽA
PLAKATIRANJE

Delavska družina

vajena poljskega in gozdnega dela, dobi v najem stanovanje z zemljiščem. Uprava veleposestva KRUMPERK, pošta Dob pri Domžalah.

Malioglasi

beseda 0·55 din, dopisovanje po 1·50 din; inseratni davek do 40 besed 1·- din, nad 40 besed 2·- din. Za šifrirana pisma se plača 16·— din. Za odgovor je priložiti 3·— din v znamkah

Gospodarstvo

Banovinski proračun pod streho

Pretekli teden je zasedal banovinski svet za Slovenijo. Razprave so trajale ves teden in so se končale šele v soboto zvečer. Enkrat na leto se sestane ta zbor, da sprejme proračun naše banovine in da zastopniki naroda povedo svoje želje in pritožbe.

Zasedanje je otvoril ban dr. Natlačen z obširnim ekspozejem, v katerem je podal zaokroženo sliko gospodarskega in kulturnega, pa tudi narodnega stanja Slovenije. Nato je banovinski svet vzel v pretres drugega za drugim proračune poedinih oddelkov, čijih načelniki so tudi s svoje strani statistično in nazorno pojasnili stanje svojih resortov in omenili, kaj bi bilo dobro ukreniti in kaj se bo z ozirom na razpoložljiva sredstva napravilo, da se ustreže vsaj najpotrebnejšim zahtevam prebivalstva. Z največjim poudarkom so naglašali, da je treba predvsem dvigniti stanje našega kmetijstva na času primerno višino. Banovina bo storila, da se začrtani program izvede. Velika važnost se polaga na izobrazbo kmetijskega prebivalstva v strokovnih šolah, ki se naglo izpopolnjujejo, in pa v strokovnih tečajih na deželi. Banovina z vnemo podpira zadružništvo, ker je to zelo primerna oblika za gospodarski dvig našega kmetovalca.

Ogramne izdatke zahtevajo javna dela, predvsem ceste, ki jih je treba obnoviti, temeljito popraviti in graditi nove. Velik del mostov, nasipov itd. je treba popraviti in jih usposobiti za težje tovore in hitrejše vožnje. Važna je regulacija rek, posebno Drave in Mure, potem uravnavanje hudournikov, izsuševanje močvirja in dr. Elektrifikacija Slovenije lepo napreduje in smo lani v naši banovini producirali dobro tretjino vsega toka v Jugoslaviji, t. j. kakih 350 milijonov kilovatnih ur. Na čelu elektrifikacije dežele stoje banovinska podjetja Kranjske deželne elektrarne, ki so lani zopet zgradila precej daljnovodov.

Vojna v Evropi je tudi nas hudo zadela, čeprav je naša država nevtralna. Blago, posebno razne surovine, se iz inozemstva težko dobiva, neglede na to, da se je zelo podražilo. Marsikak obrat je moral zato omejiti ali celo ustaviti delo, kar je brezposelnost še povečalo. Banovina izdaja težke milijone za pobijanje brezposelnosti v obliki podpor itd., v glavnem pa omogoča razna javna dela,, ki služijo prebivalstvu v splošnem, obenem pa omogočajo zaposlitev lepega števila brezdelnih. Potrebne bi bile velike vsote, da bi se stanje naših bolnišnic dvignilo na potrebno višino. Banovina je sicer sklenila najeti večje posojilo za izpopolnitev bolnic in zidavo novih objektov, žal pa izredne prilike sedaj onemogočajo izvedbo tega načrta.

Šolstvo se sicer polagoma dviga, vendar manjka skoraj tretjina šolskih prostorov. Ni treba naglašati, koliko milijonov bi bilo potrebnih, da se sezidajo nove šole in povečajo in modernizirajo obstoječe. Zida se le polagoma. Delajo se načrti za novo veliko gimnazijsko poslopje v Mariboru, za katero je občina že pred dvema letoma kupila primerno stavbišče v magdalenskem predmestju.

Kar se tiče kritja izdatkov, t. j. dohodkov banovine, so predvidene nekoliko višje postavke. Novih dajatev sicer ni, pač pa so se vsled davčne reforme povišale osnove, ki bodo tudi banovini dale večje dohodke.

Tekom razprave je bilo sprejetih več resolucij, tako, da se izpopolni medicinska fakulteta univerze v Ljubljani, ki ima sedaj samo štiri semestre. Z velikim odobravanjem je bila postavljena zahteva po ustanovitvi banovine Slovenije po zgledu banovine Hrvatske. Nadalje so bile sprejete razne druge zahteve, tako maksimiranje trošarine, zaščita medveda, cestne doklade, oprostitev trošarine na cement, cerkveno konkurenčni odbori, bratovske skladnice, plačani dopusti v zasebnih rudnikih, posredovalni uradi občin itd.

Končno je imel ban zaključni govor, v katerem je med drugim priporočal občinam, naj povišajo prejemke svojih nameščencev in jim omogočijo človeku primerno življenje. Banovina bo tudi svojim nameščencem povišala plače, čim to stori država, kakor je že napovedala. Ban je tudi rekel, da je bilo to zasedanje zadnje banovinskega sveta, ker je upati, da dobimo kmalu drugo ureditev Slovenije.

Uradni železniški tečaji. Železniška uprava je do nadaljnjega določila sledeče uradne tečaje za inozemska plačilna sredstva: nemška marka 17.90, holandski goldinar 24, švicarski frank 10.10, zlati frank 14.50, francoski frank 1.15, lira 2.30, penga 12.85, zlot 8.40, češka krona 1.53, belgijski frank 1.51, bolgarski lev 0.55, romunski lej 0.35 in drahma 0.37 dinarjev.

Tržne cene

ŽIVILSKSI TRG V MARIBORU.

Zadnje dni veljajo na mariborskem trgu pri okoliških kmetih naslednje povprečne cene za živila: svinjina 10—12, izluščena 12—14, riba 16—17, zajec 12—14, salo 15—16, slanina 14—15, pljuča s srcem 7—8, jetra 8—10, reberca 10—12 in glava z jezikom 5—6 dinarjev za kilogram; piščanci 30—65 dinarjev za par, kokoši 24—32, purani 45—55 in kunci 15—30 dinarjev za komad; krapi 12, belice 8 in ščuke 18 dinarjev za kilogram; krompir 1.50—2 dinarja za kilogram ali 11—13 dinarjev za merico po 7 kg, čebula 2.50—3.50, česen 8—10, kislo zelje 4, kisla repa 2 in hren 7—9 dinarjev za kilogram, zeljnate glave 0.50—5, repa 0.25—0.50, karfijola 1—12 (10 dinarjev kilogram), ohrovt 0.50—4.50, zelena 0.50—3, endivija 0.50—3, por 0.25—1, koleraba 0.25—1 in redkev 0.25—0.50 dinarjev za komad, peteršilj in majaron 0.50 —1 dinar za šopek, motovilec, špinača in radič 1 dinar za kupček, slednji tudi 14—18 dinarjev za kilogram, jabolka 4—8, hruške 5—8, suhe slive 6—10, orehi 6—7 in luščeni 24—28 dinarjev za kilogram; pšenica in proso 2, rž in ječmen 1.75, koruza 1.50—2, oves 1—1.25, ajda 1.25, ajdovo pšeno 4—5, proseno pšeno 4 in fižol 5—6 dinarjev za liter; mleko 2—2.50 in smetana 10—15 dinarjev za liter, surovo maslo 30—32, čajno maslo 36, kuhano maslo 32—36 in domači sir 8—10 dinarjev za kilogram, jajca 1.25—1.75 dinarjev za komad. Sladko seno stane 140—150, kislo seno 120 in pšenična slama 70 dinarjev za stot.

☐ **Nov tip combnikov** z izredno visoko nosilnostjo in z obširnim akcijskim radijem so izdelali v Kaliforniji.

OGLAŠUJTE V »EDINOSTI«!

Dopisi „Edinosti"

IZ SLOVENSKIH GORIC.

Položaj viničarskih družin je sedaj pred spomladjo zelo težek. Skoraj povsod primanjkuje živeža in obleke, ki si je družine v sedanjem času radi brezposelnosti ne morejo oskrbeti. Dolgotrajna zima onemogoča rigolanje in rez v vinogradih, kjer bi si lahko viničar vsaj nekaj prislužil za najnujnejše potrebe. Marsikaterih družin se polašča radi neznosnega položaja upravičen obup. Kdo bo omilil sedanjo neznosno bedo?

Lesna trgovina se zadnji čas živahno giblje. Več posestnikov je prodalo za posek obsežne parcele gozdov. Cene lesu so v splošnem zadovoljive.

MURSKA SOBOTA.

Pred dnevi se je vršil v veliki dvrani Sokolskega doma **20. redni občni zbor tukajnjega sokolskega društva,** ki se ga je udeležilo nekaj nad sto članov. Občni zbor je vodil starosta Velnar, poročali so pa domala vsi odborniki. Starosta in prosvetar sta v svojih poročilih opozarjala predvsem na dejstvo, da je svojčas tako delaven dramatski odsek skoraj popolnoma utihnil. Izmed ostalih referatov je treba posebno omeniti blagajniškega, ki izkazuje 132.852 din prejemkov in 131.635 din izdatkov. — O naraščajskem odseku je zelo povoljno poročal dijak Droč; pri volitvah, ki so sledile vsem poročilom, je bil izvoljen sledeči odbor: starosta Velnar, podst. Šumenjak in Višelnicer, tajnica Mastekova, blagajnik Štubl, načelnik Veble itd.

Kmečki fantje in dekleta iz Nemčavec in Markišavec, dveh bližnjih vasi, so se ob pustu postavili z burko »Trije tički«, ki so jo vprizorili v Nemčavcih. To je že druga odrska prireditev pripravlj. društva KFID v obeh vaseh.

Tragičen konec. Pretekli teden se je po dolgih letih vrnil iz tujine v rodne kraje delavec Bokan iz Skalovec. Bil je kljub silnem mrazu **slabo** obut; na poti v domačo vas je nedaleč **od** doma onemogel in se zgrudil v sneg. **Drugo** jutro so ga vaščani našli ob poti zmrznjenega. Pravijo, da je bil vsled bolezni izredno onemogel.

Odbor Rdečega križa priredi bolničarski tečaj. Prijave za tečaj se sprejemajo pri tajništvu odbora do 29. t. m. — Predavanja se bodo vršila ob večerih in sicer dvakrat na teden.

Grajski kino vrti madžarski film, ki je posnet po enem izmed romanov madžarskega klasika Jokai-ja. Film ima naslov: Črni demanti.

ORMOŽ.

Prejeli smo: Gospodarski zbor za mesto Ormož v svrho odobrenja letnega računa za leto 1939 in sklepanje o načrtu dela za leto 1940 se je vršil minulo nedeljo dne 11. t. m. dopoldne v risalnici Meščanske šole v navzočnosti okrog 140 volilcev. Ostali pribl. 20 po številu pa se zbora niso mogli udeležiti, ker premajhni prostor v zborovalnici tega ni dopustil. Mesto Ormož namreč poseduje lepo vinogradno posestvo na Vinskem vrhu. Dalje več hiš v Ormožu, izven tega njive, travnike in gozdove. Še celo na hrvatski strani lep kompleks šume. Volilci mesta Ormož, to so meščani, uradniki, kmetje, obrtniki in delavci pa si lastijo tudi pravico do Zadružne elektrarne, ker je mesto Ormož, ko se je elektrarna ustanovila, vložilo v nje glavni delež po din 250.000. Isto vsoto Okrajna posojilnica v Ormožu. Poleg te zadružne ustanove je bivša mestna občina leta 1875 iz lastnih sredstev ustanovila občinsko hranilnico — po njenem sedanjem nazivu »Mestno hranilnico« za katero je vsa leta jamčila s svojo imovino in davčno močjo mestna občina ormoška. Vsled tega je imela mestna občina tudi upravo Mestne hranilnice v svojih rokah vse dotlej, ko je bila pred leti izvedena komasacija občin in je k mestu Ormož bila priklopljena okoliška občina Hum s celo župnijo. In to proti sklepu svoječasnega mestnega občinskega zastopa. Mestna hranilnica posluje v lastni palači v Ormožu — vredni več stotisoč dinarjev. Vse mestno premoženje pa je vredno vsaj en milijon dinarjev, torej zadostno jamstvo za varnost naložb pri Mestni hranilnici. K temu pa se sme prišteti tudi davčna moč mesta Ormož, ki je dvetretjinska napram eni tretjini priključene okolice. Po izvršeni komasaciji občin so bile izvedene občinske volitve. Zmagala je okolica nad mestom Ormožem iz enostavnega razloga, ker se je upravično ali neupravičeno povdarjalo, da v slučaju, da okoličani zmagajo, pade njim premoženje mesta Ormož v naročje in stem tudi mestne ustanove, to je Mestna hranilnica in Zadružna elektrarna. In v resnici bi prišlo do tega, ako ne bi volilci mesta Ormož se izrekli za ustanove podobčine mesta Ormož. Višje oblasti so ustanovo mestne podobčine odobrile. Tako upravlja mestno starešinstvo vse posle, ki spadajo v delokrog mestnega občinskega premoženja, izvzemši Mestno hranilnico in Zadružno elektrarno pri katerih ustanovah Ormožanci nimajo besede, nego imajo pri teh ustanovah prvo besedo okoličani Pri rešitvi tega problema je nastala vrzel, ki se ne da razvozljati, dasi je bila na zboru od navzočih volilcev izrečena soglasna in točna beseda o tem kar je moje, kaj tvoje!. Ormožanci hočemo samo svoje in ničesar druzega! Vsaka nasprotna trditev pa se mora točno dokazati od onih, ki zakone napačno tolmačijo in zavajajo s tem občane v zmoto.

V odsotnosti župana g. Hanželiča, ki stanuje izven Ormoža, je vodil mestni zbor po določilih zakona njegov namestnik (četrti) g. Munda Martin, ki je hvale vredno vse sklepe zbora priznal in odobril. Priznal je tudi, da je v sedanjem času vsako ravsanje in kavsanje med okoličani in ormoškimi mestjani nepotrebno, ter je ostro obsodil take političarje in izzivače, ki se dajo od nezavestnih ljudi z obljubami itd. spraviti na stran pota. Kedaj bodo mestne ustanove izročene v prave roke, to je mestnemu starešinstvu, o tem pa ni bilo slišati zaenkrat ničesar, ker božji mlini meljejo počasi, pač pa sigurno.

Ormožanci.

Op. ured. Pripravljeni smo, da o stvari objavimo tudi druga stvarna pojasnila.

BIZELJSKO.

Naše mlado društvo kmetskih fantov in deklet pridno deluje. Čeprav ni bilo dalje časa poročila o delovanju, vendar to ni dokaz, da dela ni bilo. Posebno pridno deluje dramski odsek, ki je že večkrat pokazal uspehe marljivega dela. Dne 21. januarja t. l. je odsek vprizoril veseloigro **»Zadrega nad zadrego«** z najboljšim uspehom. Igralci so podalj svoje vloge v zadovoljstvo gledalcev. Prišli so gledat naše delo tudi tisti, ki nas sicer vsled nevednosti nimajo radi, toda morali so priznati, da smo, in da nekaj zmoremo, in da ne klonemo v še tako težkih okolnostih. Isto igro ponovi društvo marca meseca v Pišecah. V nedeljo, 25. februarja t. l. ima omenjeno društvo **redni občni zbor.** Po občnem zboru se vrši proslava Matije Gupca s zgodovinskim govorom, deklamacijami in kmetsko himno »Zeleni prapor«. Pridite, sodelujte in podpirajte mladi kmetski rod.

Zimski čas je najbolj ugoden za pridobivanje naročnikov. Cenjeni zaupniki in prijatelji „Edinosti" naj ga za to porabijo, da bomo vsi vkup imeli ustrezen delež na poštenem pospeševanju pravičnih teženj kmečko-delavskega človeka in našega občestva!

Izdaja konzorcij »Edinosti« v Mariboru. Predstavnik **Andrej Žmavc,** ravnatelj kmetijske šole v pokoju. — Odgovorni urednik **Jaroslav Dolar,** novinar. — Tiska Mariborska tiskarna d. d., predstavnik ravnatelj **Stanko Detela,** vsi v Mariboru.